

LEVELEKI ESZTER

Személyes feljegyzések 1964-ből

A szerkesztő bevezetője

Leveleki Eszter a 20. század jelentős magyar pedagógusa volt. Fő műve, a bánki nyaraltatás 40 évig, 1938 és 1978 között működött. Itt 800-nál több gyerek fordult meg. Sokunk számára meghatározó élmény volt Bánkon nyaralni.¹ (Érdekes, hogy bár sokan nagyra tartották Eszter bánki tevékenységét, mások azt nem munkának fogták fel. Ő persze tudta Bánk értékét és jelentőségét, büszke is volt rá, de bizonyára hiányolta annak igazi elismerését.)

Leveleki Eszter 1936-ban végzett egy budapesti tanítóképzőben, s 1948-ban szerzett óvónői diplomát. A kommunista hatalomátvétel után egyre nehezebb helyzetbe került, mivel önálló véleménye volt a „haladó szovjet nevelési módszerekről” és hiába erőltették, nem volt hajlandó belépni a pártba. Így aztán – mint azt utólag és kerülőúton ő maga megtudta – káderlapján a szocialista ember nevelésére alkalmatlannak minősítették. Így természetes sehol nem kapott pedagógusi munkát. 1952-től év közben betanított munkából élt, kendőt festett és esőkabátot hegesztett egy szövetkezetnek – miközben nyáron Bánkot vezette. Bánk a szocialista rendszer ellenpontja és cáfolata volt, s valóban, akik részben ott nőttünk fel, egyikünkől sem lett „szocialista ember” – jelentsen ez bármit is.

Két jelentős pedagógus, Pikler Emmi és Kabayné Huszka Antónia érezte úgy (mindketőjük gyerekei Bánkon nyaraltak), hogy Eszter pályaszélre állítása a magyar nevelésügy folyamatos vesztesége, s igyekeztek neki a szakmában valamilyen állást szerezni. Ez végül kilenc év után, 1961-ben sikerült, s ő ekkor került a főváros Kmety utcai csecsemőotthonába.

Az ott készített jegyzeteit hosszan idéztem a *Leveleki Eszter emlékezete* című könyvemben.² Ezek a menhelyi élet rengeteg gondjára és nehézségére mutatnak rá, napi problémákra, amelyek megoldására kevés lehetősége volt. Most azonban olyan anyag került elő, amelyben Eszter részletesen és alaposan ír az otthonról, annak működéséről, ottani saját helyzetéről, a munkatársakról, vezetőkről és beosztottakról, gyerekekről és felnőttekről, mások mellett Kabayné Huszka Antóniáról – Toncsiról –, aki őt ehhez az álláshoz segítette.

Leveleki Eszter ösztönös pedagógusnak tartotta magát, nem állított fel elméleteket, de a legtöbbször tudta, hogy egyes helyzetekben mit kell tennie. Ha kérdezték, sokszor igen

¹ Lásd például Dávid János, Fábri Ferenc és Trencsényi László (szerk., 2017): *Leveleki Eszter korszakai*. Fapadokönyv.hu, Budapest.

² 2016, Fapadoskönyv.hu

pontosan elmondta a véleményét, az indítékait – a most előkerült anyag pedig a legalapabb pedagógiai írott szöveg, amit élete során megfogalmazott.

Az anyagból kiderül, számára mennyire szokatlan – és nem igazán jól körülhatárolt – munkakör volt az, amelyben foglalkoztatták. Korábban, a háború alatt amikor magánóvodáját be kellett zárnia, így vallott: „Nagyon szerettem az óvodámat”. Ott is, Bánkon is a maga ura volt, nem kellett főnökök elképzeléseihez igazodnia. A csecsemőotthonban ez nem így volt, ott meg kellett küzdenie a számára nyilvánvaló dolgok bevezetéséért is – és ez nem is mindig sikerült. Kis pontnak érezte magát, s nem alaptalanul – a hatalmas, több telephellyel rendelkező és sok alkalmazottat foglalkoztató szervezet működését csak igen kis mértékben tudta befolyásolni. Jegyzeteiben az objektív nehézségek és az ő szubjektív érzései keverednek, személyekkel és helyzetekkel kapcsolatban egyaránt. Pedagógiai elvei mellett azonban mindig kiállt, s beleérező, gyerekcentrikus szemlélete is jól érzékelhető.

Visszatérő kérdés nála a gondozás és nevelés kettőssége. Az otthon nővérei az előbbi kiálólán oldották meg, pedagógiai érzékük azonban nem sok volt, s a dolog jelentőségét sem érezték kellően. Ezt az akadályt Eszter közel másfél évtizedes ottani működése során sem tudta elhárítani.

1964 szeptemberében két hónapos bánki nyaraltatás után tért vissza a Kmetybe, a ekkor írta az alábbi jegyzeteket.

1975-ben, nyugdíjba vonulása után a Munka Érdemrend ezüst fokozatával tüntették ki. Ám azt hiszem, Leveleki Eszter igazi sikere az, hogy 29 évvel a halála után az általa létrehozott közösség ma is él, s aktívabb, mint valaha.

Azt remélem, Eszter szövegeinek közzétételével nemcsak egy jelentős magyar pedagógus emlékének megőrzését segítem, de talán a hasonló, elhagyott gyerekeket nevelő intézmények működésének javításához is hozzájárulok. Évtizedek múltával a szövegben megemlített szereplők és helyzetek már nem mindig azonosíthatók, s a jegyzetek sora is elvarratlan – Eszter pedagógiai alapállása azonban pontosan körvonalazódik.³

Fábri Ferenc

*

1964. IX. 1.-én, kedd

Hosszú távollét (két hónap) után jöttem újra az Intézetbe. Sok szeretettel és kedvességgel fogadtak. Jóleső érzés volt. Éreznem kellett, hogy ide tartozom; ennek ellenére abban a pillanatban, mikor átléptem az Intézet küszöbét, erőt vett rajtam az a bizonytalan érzés, mely mindig elfog, ha itt vagyok és melytől csak ritkán tudok megszabadulni. – Ennek oka az lehet, hogy nem érzem szükségét a személyemnek. Nem érzem, hogy nélkülem ne fejlődött

³ A szöveg átírásakor csupán a nyilvánvaló betűhibákat javítottuk. A dőlt betűs részek az eredetiben aláhúzóztak.

volna, ne ment volna előre az itteni munka. A segítség, melyet adni tudok, elenyészően kevés a látott és tudott feladat-tömeghez mérten.

(Annak ellenére., hogy látom pontosan az Intézet felépítését, tudom a szervezet működését, tudom, látom a munkaterületek feladatait, összefüggéseit, nem látom tisztán a helyzetemet, a hová és kihez tartozásomat.)

A főorvos asszonnyal volt megbeszélésem. Szerettem volna elmondani mindazt a kérdést, amelyek bennem vannak, melyekkel egyedül nem tudok zöld ágra vergődni. Valószínűleg bennem van a hiba, hogy nem tudom szavakkal a lényegyet elmondani. Így mindig mellékvágányra terelődik a beszélgetés. Ez történt most is, kis részleteket tudtam csak közölni. Nem érzem, hogy a főorvos asszony pontosan megértett volna. Tudom, hogy fontoskodásnak, pesszimizmusnak tart sok mindent, amit mondok és érzem, hogy azt hiszi, nekem fontos az elismerés és hogy a munkámon rajta legyen az „ÉN TETTEM”, „TŐLEM SZÁRMAZIK” bélyege. Ha tudná, milyen kevésbé érdekel ez engem, hogy mennyire nem fontos ez nekem. Hisz engem az én két hónapos nyári munkám alatt annyi elismerés, dicséret és pozitív megnyilatkozás ér, mely mindig bizonyosság arra, hogy *nevelő* vagyok, hogy érdemes ezen a területen dolgozni, tehát *vagyok valaki*. Ezt szerénytelenség nélkül állíthatom, és ennyi nekem elég.

Végtelenül sajnálom, hogy elmondtam Toncsival való problémáimat, hogy beszéltem azokról a dolgokról, melyekhez alapján véve semmi közöm. (Itt Toncsi itteni munkáját és helyzetét értem.) Inkább arról kellett volna beszélnem, hogy hogyan és mi módon támogathatná az én munkám azt a felméréses munkát, melyet Toncsi irányít. A baj ebben az, hogy az eléggé rendszertelen és hogy lehet rendszertelen munkához kapcsolódni?

A másik nagy kérdés és tulajdonképpen *alappeladat* a nővérek képzése. Ezen a területen szerintem a bevált módszer, hogy velük együtt dolgozik az ember és ők „a példa tanít” alapján átveszik a munkamódszereket. – Tapasztalatom szerint a megbeszéléseket unják a nővérek és nem veszik elég komolyan. Az ellenőrzési lehetőség – bár megvan – mégsem megfelelő, mert túl sok az úgynevezett „felettes” (főorvos, orvosok, főnővérek, stb.) akik beleszólnak a munkájukba és a sok bába közt elvész a gyerek.

A képzés olyan formája, mely tavaly megindult, jó lenne, ha kötelezővé lehetne tenni, ha be kellene számolni a nővéreknek a tanultakról (felelés, munka közbeni bemutatás) és anyagi előmenetelük is ettől függne. – Sajnos az erre vonatkozó elgondolásaimat nem tudtam elmondani, mert elterelődött a szó, és a főorvos asszonyt jobban érdeklő dolgok léptek előtérbe.

1./ Elsősorban *feladatul* tűzte ki a *napirendek* átnézését. (Bár ez már az utolsó félévben többször megtörtént.) A napirend szerinti élet kialakítása [a feladat] a jelenlegi csökkent létszámmal.

2./ A gyerekek két, három, négy részre osztását a nagycsoportban a nővérek nagy létszámát és a gyerek létszámot (16) figyelembe véve. – Ennek a célnak érdekében Lili Panni

*tapasztalatom szerint a
megbeszéléseket unják
a nővérek és nem veszik
elég komolyan*

készített egy ütemtervet a délelőtti és a délutáni nővér és gyerek elosztásra. Hogy hogyan fogják ezt keresztül vinni, majd az új csoportvezetőtől függ. Sajnos Lili megvált az Intézettől. Jó-e vagy nem? Ezt mindig a gyakorlat mutatja meg. Részemről nagyon sajnálom, mert ő az az ember, aki megértette a *pedagógiai* körülmények jelentőségét és aki a legjobban beépítette az életbe mindazt, amit követelményként állítottunk fel. (Sokat beszélt egyénenként, halkan, lassan mozgott, kérdezett, a kiscsoportok alakítását keresztül vitte, lehetőleg két-három csoportra osztotta a gyerekeket, egyénenként számon tartotta a fejlődésüket.)

*remek ember és mindig
örülök, hogy ő a főnököm
(a sok közül)*

3./ A továbbiakban Vighnének az Intézetbe küldéséről volt szó. A főorvos asszony hangsúlyozta az én vezető, illetve irányító szerepemet. Ez végtelenül jól esett, főleg az a mód, ahogy ezt elgondolta. Ennek ellenére félek az új munkatárstól, mert nem tudom egyelőre túltenni magam mindazokon a kellemetlen dolgokon, melyeket Vighnéről hallottam és melyet állandóan hallok. – Szakmai tevékenységét is kritika éri. Ezt megítélni csak a Hóvirágban kapott benyomásaim alapján tudom, melyek nem teljesen reálisak, mert sajnos hosszabb időt nem tudtam ott tölteni soha. De olyan emberek, akiknek véleményére adok, sajnos nem nyilatkoznak róla pozitív módon. – A gazdasági vádak sajnos vadak és ezeket hivatalos személyek állítják, ami részemre még kínosabb, annál is inkább, mert Vighné szerint mind csak kitalált és hamis vád. Ez a kép nem jó és szeretném mindazt kitörölni magamból, amit hallottam, az együttműködés érdekében. – Hát majd meglátom.

A délelőtt és az egész nap eltelt a köszönéssel, a viszontlátással és a millió kérdésre való válasszal.

Közben megismerkedtem az átépítés minden nehézségével. Nehéz hónapok elé nézünk. Félok, hogy a csoportok szétszóródhatnak és a nővérek csoport-egysége is megbomlik.

A Kajtárral való viszontlátás és üdvözlés az a pozitív valami, ami az Intézethez köt. Mindig le kell szögezmem magamnak, hogy milyen remek ember és mindig örülök, hogy ő a főnököm (a sok közül) és a munkatársam. Sokat tanulok tőle, főleg intézeti vonatkozásban. A főorvos külön figyelmeztetett, hogy kímélni kell őt, mert sok-sok gonddal és nehézséggel kell megküzdenie a magánéletében, melyek sajnos kihatnak a munkájára is. Rajtam nem múlik! Amennyire lehet, nem terhelem az egyéni gondjaimmal és igyekezni fogok a munkát úgy megoldani, hogy mindenképpen jól menjen, ami Erzsinek is jó!

IX. 2. szerda

Ma[i] napon kezdődött a munkám Vighnével. Az Intézetet kellett megmutatnom, mely sajnos csak a mostani rumlis állapotában látható! Ez nem az igazi kép. Kár, hogy ilyen átmeneti állapotban kellett a nálunk folyó életet megmutatnom.

Vighnének jó szeme van. Látja az összefüggéseket, a feladatokat, a kívánságokat, követelményeket. Szemlélete teljesen óvodai, hiába említi a bölcsődei gyakorlatát. A megjegyzései mindig az óvodai tapasztalataira épülnek, a gondozónőket az óvónőkkel hasonlítja össze.

Engem zavar, hogy naponta többször kezdte mesélni az őt ért sérelmek borzasztóságát – és mindig hangsúlyozta azok valótlanságát. – Nehéz megmondani, hogy nem érdekel.

A mai tapasztalatom szerint nem tudja túltenni magát az eseményeken és nem tud teljesen új és tiszta lappal indulni. Arra a megjegyzésemre, hogy bátorságnak tartom éppen a Kmetyben munkát vállalni, ahol állandóan összeköttetésben lesz a múlttal – nem válaszolt és elsiklott felette.

Nem tudtam határozott választ adni az eljövendő munkakörére és beosztására, mert azt a főorvos asszony nem közölte velem, nem is feladatom, ennek ellenére éppen hatszor kérdezte meg.

Berendeztük a II. emeleten a szobát, mely eddig lomtár volt, hogy valahol tartózkodni, öltözni, stb. lehessen.

Elmondtam, vagyis próbáltam elmondani az általános alapelveket (nővérek tanítása a játszásra; a gyerekek tevékenységének a kihasználása, üres járatok megszüntetése; az „egész látása”, azon belül az egyének; a hónapok figyelembe vétele csoportokon belül egy-egy gyereknél fejlettség szempontjából; általános magatartás egymással és a gyerekekkel szemben; stb.) Nehéz volt, mert semmit nem tudtam végiggondolni! Vighné sem tudott jól végighallgatni.

Elég sok negatív érzéssel fejeztem be a napot, mert nem tudok egy picit sem felmelegedni vele szemben. Sok minden hamisan cseng, amit mond. – Meg kell küzdenem azzal a sok megjegyzéssel, melyet az Intézet dolgozóitól hallok Vighné személyét illetően. Jaj, jaj, de nehéz!

IX. 3. csütörtök

Kajtárral megbeszéltük nagyon röviden a tennivalókat. Ugyanazokat a dolgokat mondta el, melyeket a főorvos asszonytól hallottam. *Döntő feladat* rossz idő esetére a különböző helyek biztosítása a nagycsoportos gyerekeknek egy-egy nővérrel. Erre alkalmasnak találtuk a *nővér-öltözőt*, esetleg a hallt (de itt nagy az átmenő forgalom). Megpróbálom rendben tartani a *pedagógusszobát* és ott öt-hat gyerek részére játszó-, vagyis *életteret* biztosítani. Itt már a gazdasági dolgozók ellenállásával találkoztam. Miért kell egy félig kész szobát takarítani, rendben tartani, stb. – Már látom, hogy ezt is én fogom csinálni.

Kajtárral jót beszélgettem az én nyári munkámról. Megmutattam a képeket, stb. „Sokat dolgozhattál és nagy lehetett a felelősséged” – volt a megjegyzése. Örülök, hogy így látta. (Sajnos, inkább azt látják az emberek, hogy részemre ez nyaralás és nem munka.)

Kalauzoltam Vighnét a különböző hivatalos dolgaiban. Mindenesetre igyekszem neki mindent és mindenkit bemutatni, megmutatni, hogy megkímélődjék a dolgok nem-ismertetéből fakadó apró kellemetlenségektől. (Jó lett volna annak idején, ha engem is így végig vezetett volna valaki minden helyen.)

az egyének; a hónapok figyelembe vétele csoportokon belül egy-egy gyereknél

Ma a játékfelszerelés hiányosságairól kellett beszámolnom és arra a nehézségre rámutatnom, mellyel állandóan küzdünk. Kevés pénzből gazdálkodni! – Tudom, hogy óvodai vonalon ez a gond ugyanúgy fennáll, de ott vannak patronálók, melyekkel mi alig számolhatunk. Ezt sajnos Vighné nehezen fogadta el.

– Bár a mai napon ott tartunk, hogy a dolgokat tudomásul veszi, a nehézségeket is, hogy mit gondol, azt nem tudom. – Sok dicséret hangzott el tőle, hogy a nagycsoportos nővérek hangja milyen jó. Jól játszanak, beszélgetnek, az altatás, a tisztázás, a mosdatás kialakult rendszer szerint folyamatosan, jól megy. Jó volt ezt hallani, és főleg azt, hogy a nővérek sok szeretettel és igyekezettel végzik a munkájukat. Ez tény s jó, hogy ez első benyomásként éri a szemlélőt.

délben még gyorsan a tíz db romos babát vittem a javítóba Vighnével

IX. 4. péntek

A reggel a nagyoknál telt el. A sok nővér (állandóan négy) csak bizonyos tekintetben jó. – A reggeli munka nincs jól beosztva. A nővérek reggelizése alatt változatlanul egy emberre maradnak a gyerekek. Játékot alig osztanak ki közöttük, és az „üresjárat” fennáll. – A nyugalom és a rend sok munka árán állt helyre, mikor a különböző helyre sétálók elmentek, és csak a négy pici maradt otthon Polival. A négy kicsi felszabadult lett. Kimentek a kertbe, ahol övék volt az egész nagy kertrész. Bódi és Buzsu olyan kiegyensúlyozott és felszabadult volt, mint annak idején a II. emelet 4.-ben. (A kicsiknek nem jó ez az összevont csoport, de sajnos nincs más megoldás!)

Délben még gyorsan a tíz db romos babát vittem a javítóba Vighnével. Gondolom, fontos, hogy lássa az ilyen gyors elhatározásból adódó cselekvések lehetőségét – amikor ki kell használni a kocsit, időt.

Ebéd után megbeszéltük Vighnével a játéklehetőségeket. Nehéz egy embernek átállnia a jól felszerelt óvoda után egy rosszul felszerelt csecsemőotthonra. – Az eddigi beszélgetésekből azt szűrtem le, hogy hiába van Vighnének bölcsődei tapasztalata. Ma már a kívánságok mások, körülhatároltabbak. A korcsoportok fejlettségének és ezen belül az egyes gyerekek fejlettségének a figyelembe vétele a döntő. A *feladat*: nem az, hogy mi a nevelők tudjuk ezt, hanem ezt a *tudást kell átadni a nővéreknek*. Vighné ezt természetesnek veszi. Hogy hogyan fogja csinálni, nem tudom, mert a válasza: „majd meglátjuk – majd kialakul – természetes, ahogy te mondd”.

Változatlanul félek, hogy a nagycsoportból óvodát csinál. Persze ez a könnyebb megoldás és ezen keresztül lehet a nővéreknek tetszetős dolgokat mutatni. – *De ez feltétlen a gyerekek megterhelésével jár.*

IX. 5. szombat

Ma délelőtt a nagycsoport gyerekeivel játszottam a kertben. Jól tudnak játszani. Szépen és választékosan beszélnek. Sajnos megszokták, hogy sok ember van körülöttük és mindig

foglalkozik valaki velük. Átmeneti megoldásnak nem éppen rossz, mert a beszédtanulás szempontjából hasznos, de fontosabbnak tartom, hogy egyedül tudjanak foglalatoskodni, mert az óvodás otthonban többen lesznek magukra utalva.

Joli (Nagyné) a csoport új vezetője, egyelőre csak megbízottként. Sok benne a lelkiismeretes igyekezet. Segítenem kell majd neki. A hogyant még nem látom tisztán. A csoport Matyi és társai ellenállása folytán kicsúszott a kezemből. Van bennem sajnos egy bizonytalan érzés (amit nehezen tudok leküzdeni), hogy meghallgatásra találok-e? Kajtár nagyon rendes volt, mikor közölte velem, hogy beszélt erről a kérdésről Jolival, és megmondta neki az ilyen irányú magatartásomat a csoporttal szemben. – Jolival igyekeztem megértetni, hogy azt a szituációt kell áthidalnunk, hogy a gyerekek kötődnek az emberhez, akitől remélnek valamit, és a lényeg, hogy ha átmeneti nehézségek vannak, nem a pillanatnyi helyzetet kell nézni, hanem tovább, előre is. – Jolival személy szerint ilyen gondjaim sohasem voltak. Talán ő volt az egyetlen (Szilin kívül), aki a munkának ezt a részét értette, tudomásul vette. – Sajnos, hogy Vighnével a hospitálási munka leköt és nem tudok a csoportba állni.

Jolival megbeszélve igyekeznem kell, most az átépítési idő alatt játékokról kell gondoskodni, mert ezen a téren a csoport ellátottsága rossz – Ha meg tudom valósítani a pedagógus szobában a játszó-elvonuló helyet állandó 4–5 gyerek számára, nagyot fogunk előre lépni. (Csak legyen erőm!)

(Ma korán elmentem az Intézetből, mert elutaztam a 13.10-es busszal és sajnos a szemüvegemet otthon hagytam, amiért haza kellett rohanni.)

1964. IX. 7. Hétfő

A mai feladat Vighnével a Váci út alapos megismertetése. Annak ellenére, hogy felkészítettem a sokkal rosszabb körülményekre, kicsit megdöbbszent a rossz helyi adottságokon. Persze erről kár beszélni. *Ez van*, és ezekkel az adottságokkal kell a munkát megoldani. A benyomása itt az volt, hogy a nővérek szeretik a munkát, a gyerekeket, hogy az Intézetet a magukénak tekintik. – Nagyon jó benyomása volt Bajtényinéről. Ez részemre azért fontos, mert sokszor kell éreznem, hogy a Központban nem helyeslik az én pozitív hozzáállásomat Györgyivel szemben.

Két és fél havi távollét után látva a gyerekeket, meg kell állapítani, hogy sokat fejlődtek.

A nagyoknál a kettéválasztás és azon belül a foglalkozás, a játszás lényegesen jobban megy. A gyerekek szépen beszélnek, nagy a szókincsük, önállóbbak. Az utcán jól és biztosan járnak. – A bilizés szintén jól megy. Sok a szobatiszta. (Ha a helyi adottságok jobbak lennének, semmi panaszra nem lenne okunk.)

A kiscsoport fejlődése nem ilyen szembetűnő. A nővérek munkája között változatlanul nincs meg az az összhang, amely kívánatos volna. Addig, amíg Kenéz lesz a vezetőjük, ez a kép nem igen fog megváltozni. Hiába lelkiismeretes a munkája, szereti az Intézetet, a gyerekeket, az egész munkát, vezetésre nem alkalmas. Nem tudja elviselni, hogy más többet tud,

*megmondta neki az ilyen
irányú magatartásomat a
csoporttal szemben*

mint ő, pedig csak ugyanolyan nővér, mint ő. Sajnos a nővérek látják a gyengéit, és ez a tekintélye rovására megy. Miután sok alaptudás hiányzik belőle, és első-sorban *gondozó*, nehéz, nagyon nehéz segíteni. – Györgyivel ez állandó problémánk és csak átmeneti megoldásokat találunk.

A Váci gondja, mely *sürgős* megoldást kíván, az *éjszakás* beosztás megoldása. Vighné holnap vagy holnapután korán jön és megnézi a reggelt. Kíváncsi vagyok a véleményére.

A nagycsoport megkapja az új napirendet. Nem fogadják a gondolatot túl nagy lelkesedéssel. A kiscsoport napirendjének a beállítása talán még fontosabb, főleg a nővérek munkamegosztása szempontjából. Le kell szögezni, hogy a tisztázási idő alatt ne legyen várakozás, semmittevés a gyerekek között. Játékot kell a kezükbe adni! Itt a takarítónőket kell meggyőzni arról, hogy nem csinálnak a gyerekek rendetlenséget, hanem játszanak!

*itt a takarítónőket kell
meggyőzni arról, hogy nem
csinálnak a gyerekek
rendetlenséget,
hanem játszanak*

IX. 8. kedd

Ma a reggeli munkát figyelte meg Vighné. Az ő megállapítása is az, hogy embertelen nagy feladat két ember számára a reggel megoldása. *Tehát: az éjszakásnak 8-ig kell maradnia, és ezt az időt a gyerekek felügyeletével a játszóban kell töltenie!* Ezzel a gyerekek nyugalma reggel jobban lesz biztosítva, mely kihat majd az egész napra.

Györgyinek sok baja lesz az éjszakásokkal, míg ezt elfogadják, de ez rendkívül fontos és halaszthatatlan.

A rossz és szeles időre való tekintettel a nagycsoport nem ment sétálni. Kint játszottak a kert védettebb részén. Egész délelőtt velük voltunk. Vighnének látnia kellett, hogy mennyi játék ötletet kell adni a gyerekeknek, de főleg a nővéreknek. Sétáltunk – kavicsot szedtünk a vödörökbe – vonatot játszottunk a homokozó formákkal – néztük a lovaskocsikat – ugráltunk a homokozó pereméről – üldögtünk a padon (fel kellett hívni a nővérek figyelmét, hogy a pad átvihető egyik helyről a másikra) – énekeltünk – egyénileg beszélgettünk – monológokat mondtunk – labdát rúgtuk, dobtuk, pörgettük – s közben [L.] Ildi, Mária, Anna nevelésével behatóan kellett törődni.

A legfontosabb tudni- és látnivaló Vighné számára itt a Váci úton az a tény, hogy az életem itt csoportonként két nővérnek kell megoldania. Az esetleges harmadik nővér, aki leggyakrabban négy órás, bizonytalan.

IX. 9. szerda

Alapjában véve az én ittlétem nem jelent túl sokat. Vighné szemlél – lát – tapasztal. A kérdések, melyeket feltesz, mindig ugyanazok. – Megbeszéltük a nagyok napirendjét. Mindjárt össze is hasonlítottuk a Kmety és az itteni nagycsoport lehetőségeit. – Ezzel kapcsolatban felmerült egyes berendezési tárgyak alkalmazása, így egy állandó hosszú padé a nagycsoportban. Vighné nehezen fogadta el (és nem is hiszem, hogy elfogadta, csak udvariasan

elhallgatott), hogy csak rögzíthető pad lehet a megoldás, mert ellenkező esetben a gyerekek felforgatják, tologatják. Nem egyeztünk meg abban sem, hogy két ember mellett nem lehet alacsony játékpolt, sem babasarkok, sem olyan állandó játszóhely, hol a játéktárgyak mindig kéznél vannak. Nem tudom elképzelni, hogy a Váci úti játszóban, 20 gyerek jelenléte mellett, akik egy emberre vannak bízva, ez hogyan oldható meg. – Talán rettenetes drillel – de én erre nem vagyok hajlandó.

Voltunk Vighnéval az új Kollár helyen. Egy nagyon elkeseredett és szomorú emberrel találkoztunk. A főnővér joggal fájlalja a történeteket. Persze, hogy aggódik a keze alatt nevelkedett gyerekek sorsáért. Nem jó végiggondolni ezeknek az elhagyott, nyomorék gyerekeknek a sorsát, akik áldozatai a betegségnek és az egészséges emberek követelésének is. 15 nyomorék 30 egészséggel szemben – ilyen közről látni az élet kegyetlenségét nagyon lehangoló. Nem vagyok meggyőződve arról, hogy helyes-e ilyen formában látni és intézni a sorsokat, ahogy ez történt. Persze olyan kicsike pont vagyok, hogy még a véleményem is csak ennek a füzetnek mondható el. (Én nem mentem volna ebbe az Intézetbe és nem engedtem volna el ezt a 15 gyereket.)

Az új Kollár szerintem még a 30 gyerekeknek is kicsi. A kert gyönyörű, mozgásnak a hely biztosítva van, de a belső tér kicsi és sok nehézséggel kell majd megküzdenni. Mindenesetre jó, hogy a régi helyiség is szűk volt, és így a nővérek nincsenek elkényeztetve a sok férőhelyet illetően.

Ma Györgyivel és Kuruczné Jutkával a XIII. ker. telep felügyelővel nevelő-szülői látogatáson voltam. [K.] Icát látogattuk meg. A kislány nagyon szép, önálló. Egy szoba-konyhás lakásban, idősebb nőnél, egy vele egykorú kisfiúval nevelkedik. Tisztaság, rend. – A gyerekeknek elkerített játszóhely az udvarban, homok, tiszta. Külön bilitartó polc. Ica bemutatta, hogyan használja egyedül a bilit. – Jó volna sok ilyen nevelőszülő.

IX. 10. szombat

A főorvos asszonnyal és Vighnéval beszéltek meg az eddigi tapasztalatokat. Beszámolt a Kmety és Váci úti élményeiről. Dicsérte (Hál'Isten) a nővéreket. Felvetette a Váci úti éjszaka gondokat, a szűk helyet, a játéknélküliséget. Általános nevelési dolgokról beszélünk. Előtérbe került a nővérek irányításának fontossága, a hogyanja nevelési kérdésekben.

Számomra a megbeszélés nem volt elég tartalmas, túlságosan általánosságban beszéltek meg a dolgokat. Alapjában véve nem tudom konkretizálni az elhangzottakat. Részemről igyekeztem hangsúlyozni azt a tényt, amit én *alapállásnak* nevezek (és amit Vighné mindig megmosolyog), hogy a lényeg, a gyerekeket és rajtuk keresztül a nővéreket megtanítani játszani, hogy *tudjanak a gyerekek önmagukkal mit kezdeni az adott térben*.

A beszélgetés során ismételten meggyőződtem arról, hogy Vighné óvodai szinten gondolkodik és hogy a bölcsődés korcsoportok életkori sajátosságait nem ismeri eléggé. Ezt próbáltam már vele közölni, de elsiklik közléseim felett.

*olyan kicsike pont vagyok,
hogy még a véleményem is
csak ennek a füzetnek
mondható el*

Ma végre leszögeztük Vighné feladatkörét. Egyelőre a Kollár beindításakor az ottani élet kialakításában kell részt vennie. A főnövérral mindenkor együttműködve, a gondozási munkák teljes figyelembevétele mellett kell az élet kialakítását segítenie, a sokat hangoztatott *alapállás* és a Kmetyben kialakított *alapelvek* szerint.

Ma sikerült Toncsival találkoznom. Átadta azt a nevelői munkára vonatkozó összeállítást, melyet az eddigi felmérések alapján készített. Ezekhez kell nekem a nagyobb korcsoportok számára foglalkozási tervet készíteni.

Volna egy beszéd – mozgás – fogalomkör – megállapításra vonatkozó felmérési munka, melyet együtt terveztünk meg. Kíváncsi vagyok, Toncsival véghez lehet-e vinni, vagy a megbeszélés megint terv marad, és dolgozom a saját szakállamra.

*Szegény kis fiú.
Mit kellene tenni, hogy jó
legyen neki?*

IX. 11. péntek

Próbálok a Toncsi-féle összeírás alapján, az eddigi személyes tapasztalatokra építve egy-egy foglalkoztatási tervet elkészíteni. A bőbbenő számomra csak annyi, hogy nem tudom elég élően leírni a foglalkozást, mert ismeretlen gyerekekhez kell szólnom. Ugyanis addigra, mire ezt a munkát elkezdhetjük, a gyerekanyag teljesen kicserélődik. Továbbá változatlanul aggaszt, hogy egy-egy ilyen séma merev recept lesz a nővérek kezében.

Bódi Pityut én vittem Vighnéval a Váci útra. Jó lesz-e ott ennek a kisfiúnak? Nem túlzott-e az áthelyezés sürgetése? Nem vagyok biztos az ilyen irányú döntés helyességében. Nem szeretik a sírós-nyafogós gyerekeket a Vácin, de sehol sem. Az ottani kiscsoport is túl sok lesz Pityunak. – Szegény kis fiú. Mit kellene tenni, hogy jó legyen neki?

Jó jelenet játszódott le a Vácin. A kertben voltunk Pityuval és a többi kicsivel, mikor jött az Adjunktus. Megnézte a gyerekeket, játszott velük, és aztán nem akartak tőle elmenni. – "Szerbusztok" – léptem közbe – "mindenki menjen a kerítéshez, mert mi elmegyünk a Doktor nénivel, integessetek nekünk." – A gyerekek rohantak a kerítéshez, mi elmentünk, nem volt sírás – aztán integettünk az utcáról, a kocsiból. – "Hát igen," – mondta az Adjunktus – "látja Vigh elvtársnő, ezt kell egy pedagógusnak csinálnia, hogy az orvos, aki elmegy, így tudjon elmenni."

(Szóval igen.)

IX. 12. szombat

A mai nap délelőtt elég rövid volt, különböző rendrakásokkal és beszélgetésekkel telt el. Igaz, hogy korán leléptem, mert siettem haza. A délelőtt megint módszertani és foglalkoztatási megbeszélések központja volt. Vighné szeretne egy olyan módszertani sémát kapni tőlem, amilyent az óvodák használnak. Bár van nekem ilyen kidolgozott tervem, nem adom át, mert a Kolláros gyerekek még picik ehhez és velük egyelőre a totyogós korcsoportnak való foglalkozásokat kell végezni.

- 1./ Adtam egy furulyát Vighnének.
- 2./ Módszertani könyveket (Toncsi + ének) vett ki a könyvtárból.

*szemlélet, mely megkívánja,
hogy a gyerek ne gondozási
tárgy legyen*

IX. 14. hétfő

A munka a Kollárban kezdődött. A feladat, hogy az ottani gyerekeket megismerve, képet kapjunk az eljövendő feladatokról. A Kollár gyerekei gyönyörűek, ápoltak, de az életük a ketrecekben és a szűk helyen sivár. Nem láttam játékot, nem láttam tevékenykedő, jövőmenő gyereket. Nekem túl jók voltak. Hogy érték el azt a fegyelmet a nővérek minden drill nélkül? Többet kellene ott lenni, hogy mélyen lásson az ember – Mindenesetre a nővérek egységesebb és jobb képet adtak, mint a Váciban. Lassan, csendesen mozognak, mosolygósak. – Ilyen emberekkel feltétlenül jó eredményeket kell elérni. (Szerencséje van Vighnének.)

Voltunk az új Intézetben. Bementünk – felmértünk, rendezkedtünk. Állítom, hogy a hely nem jó, kicsi. Az egyetlen a kert, ami vonzó, de ilyen kicsi gyerekekkel kell a zárt térre is gondolni. – Miután az én feladatom, hogy segítek a nehézségek, az új helyzet megoldásában, hát igyekszem.

A Váciban fejeztük be a délelőtti munkát. Az átjövetel tanulságos volt, azért is, mert azonnal össze tudtuk hasonlítani a két helyet, és meg kellett állapítani (bár Vighné kezdetben vitatta, de aztán belátta), hogy a belső térség a Váciban jóval nagyobb és osztottabb.

Györgyi nincs elragadtatva, hogy Vighné fog majd hozzájuk kijárni. Én sem. Nagyon-nagyon szeretem a Vácit. A nővéreket, a gyerekeket és minden nehézségét. Hiányozni fog, ha nem mehetek ki. – Talán a heti egyszeri kimenetelt engedélyezni fogják.

IX. 15. kedd

Ma nagy összeülés volt a tegnapi tapasztalatok alapján, az új otthon beindítása érdekében. A főorvos asszony leszögezte a „pedagógus” helyzetét, a feladatait, a munkakörét. Ennek nagyon örültem, mert így legalább az én helyzetem is tisztázódott kissé. Az a beosztás, amit én igyekeztem kiépíteni és amit már többször megfogalmaztam a főorvos asszonynak. Tehát: a pedagógus és a főnővér egymás mellé rendelt emberek, azonban elsődlegesen az egészségügyi feladatok és azokhoz kell szabni a pedagógiai feladatokat, mindig a főnővér tudtával és beleegyezésével. – Ez így jó.

Volt szó az ált. nevelési elvekről és az úgynevezett „alapállásról”. Ez a kifejezés sajnos neveltséges és túlzott Vighné szemében, de ennek a leszögezése a legfontosabb. *Alapállás* az a bölcsődében általános, csecsemőotthonban kíváncsú szemlélet, mely megkívánja, hogy a gyerek ne gondozási tárgy legyen, hanem az ember, akit fejlődésében tudatosan kell irányítanunk, segítenünk, támogatnunk. Ennek az alapfeltétele a nővérek tanítása a munkán keresztül.

Ez Vighné elsődleges feladata. Nem lesz nehéz dolga, mert a Kollár nővérei igénylik a segítséget és Csizi, aki tulajdonképpen a főnővér, már régen szeretne volna, ha kapnak úgynevezett hivatásos nevelőtől támogatást.

Elfogadták az ajánlatomat, hogy a régi Intézet főnővére, aki ideiglenesen ellátja majd a Kollár munkáját (Csizi sajnos ülnöki munkára van beosztva október 1-től. Óriási pech!), menjen hospitálni a régi intézetbe. Ismerje meg az embereket, a kialakított apró szokásokat, hogy az emberek az életet, melyet kialakítottak maguk körül – főleg azt a kitűnő hangulatot, mely jellemző a Kollárra – magukkal vigyék.

A megbeszélés alatt éreznem kellett, hogy sok úgynevezett alapelv tisztázására került sor köztem és Vighné között. Annak ellenére, hogy neki minden természetes és „másképpen nem is képzelhető el” – a szemlélete óvodai. Biztos vagyok benne, hogy hamar magáévá fogja tenni a kívánságokat, mert az új munkaterületnek jól kell működnie, sőt jobban, mint itt a központban.

A tegnapi rövid tapasztalatom a Kollár otthonról elég vegyes, sőt, mondhatnám negatív. A gyerekek szépek, ápoltak, a légkör jó. Azonban a nővéreknek fogalmuk sincs, hogy a gondozáson kívül mit, miért, hogyan, mikor kell a gyerekekkel lenni. Nem láttam játékot, a gyerekeknek sok a sztereotip mozgása, egy kuglival ütögetik a járóka padlóját, bámészkodók és nem szemlélődők, nem beszélnek, hangokat nem adnak, nem járnak, mozgásuk rossz, nem biliznek, nem esznek önállóan, felszólításokat nem teljesítenek, a környezetükben nem tájékozottak, túl jók, nagyon passzívak.

Mérhetetlen sok a feladat. (Most már megértem, hogy miért voltak olyanok a gyerekek múlt év októberében, akiket kaptunk.)

A továbbiakban megbeszéltük az új otthon átépítése után a berendezést. Egy percre sem hiszem, hogy október 1-én lehet költözködni, ismerve a mesteremberek pontosságát és a beszerzési nehézségeket. De ez az a pont, ahol nem szólhat az ember egy szót sem, mert letorkolják.

A továbbiakban sok kétkedéssel fogadom az új főnővért, aki sértett és elkeseredett ember, aki ezt a munkakört átmeneti állapotnak tekinti és akinek a szemlélete óvodás korú és csökkent képességű gyerekeket igényel.

IX. 16.-án szerda

A ma napon a Váci úti kiscsoport életével ismerkedtünk meg alaposabban. Jó volt az idő és gyönyörű munka folyt a kertben. A nagyok elmentek „csavarogni”. – A kicsik egyedül uralták a kertet. Fájt az ember szíve, ha azt látta, hogy a kert milyen remek húsz gyereknek. Egy nővér is elég, hogy szemmel tartsa őket, de felborul az élet, ha megjelenik a másik csoport is. Ennek egyetlen áthidalása az, amit a nagycsoportos nővérek jól alakítottak ki, hogy házon kívül, a játszótéren vannak a játszókkal.

nem láttam játékot, a gyerekeknek sok a sztereotip mozgása, egy kuglival ütögetik a járóka padlóját

A II. emelet 3. napirendjét átadtam Györgyinek azzal, hogy alaposan beszéljék át Mari-
val. Nem lelkesednek túlzottan érte. Feltétlen kell a napirend!

Vighné helyesen észrevételezte a nagycsoportban a pad hiányát. Sürgősen pótolnunk
kell!

A korhatáros gyerekek összeállítása volt a feladat.

